

לחם משנה

[א]

דאורייתא או דרבנן

ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העמר לאחד ויבאו כל נשיאי העדה ויגידו למשה. (שמות פרק טז, כב)

מקור החיוב

הגמ' (שבת קיז, ב) לומד מכאן שיש חיוב של לחם משנה, וז"ל אמר רבי אבא, בשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות דכתיב לחם משנה.

נחלקו הראשונים והאחרונים האם חיוב לחם משנה הוא מן התורה, או שאינו אלא מדרבנן. רבינו מנוח (חמץ ומצה ח, ו) נוקט שהחיוב הוא מה"ת, ועי"ש שמחלק בין שבת ליו"ט. וכדבריו נקט הערוה"ש (או"ח סי' רעד, א), שזהו דין תורה ולא אסמכתא בעלמא, דבאמת הך "לחם משנה" מיותר לגמרי, וכן מבואר בט"ז כדלהלן.

מי שאין לו כסף לפת ולנר חנוכה

דהנה נפסק בשו"ע (או"ח תרעה, א) שמי שאין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר שבת, יקנה נר שבת מפני שלום ביתו, ואם יש לו לשל שבת ואין לו לנר חנוכה וליין לקידוש היום, יקנה לנר חנוכה, משום פרסומי ניסא. וכתב ע"ז הט"ז בשם הר"ן וב"י, אף ע"ג דקידוש דאורייתא ונר חנוכה דרבנן, כיון דאפשר לקדש על הפת, שמן לנ"ח עדיף ע"כ. ולפי זה אם אין לו פת אז פת עדיף שצריך לקדש עליו מדאורייתא. אבל הרמב"ם כ' כאן דנ"ח וקידוש היום שניהם מדברי סופרים, ונ"ח עדיף מקידוש היום משום פרסום נס, וא"כ אפילו אין לו פת נ"ח עדיף. אבל כ' הט"ז שלענין פת לכו"ע פת קודם, דמ"ש בסי' רע"א דקידוש קודם לצרכי סעודה, היינו שאר צרכי סעודה כגון תבשילין, וקראוהו בגמ' בפרק ערבי פסחים כבוד יום, אבל הפת דלחם משנה, הוא קודם לליין קידוש, דהא לחם משנה לכו"ע דאורייתא, כדאמר ר' אבא ב' כל כתבי דכתיב לחם משנה, ושלוש סעודות ג"כ דאורייתא, ופת בעינן כדאיתא בסי' רע"ד, וא"כ כ"ש שהיא קודם לנ"ח שאינו אלא מדרבנן כנ"ל.

נשים בחיוב לחם משנה

אבל אין זה דעת כל הראשונים, דהנה הר"ן (שבת מד, א מדפי הרי"ף) דן האם נשים חייבות בג' סעודות בשבת, והאם חייבות בלחם משנה, שלפום ריהטא היינו אומרים שהן פטורות, משום דהוי מצות עשה שהזמן גורם, שנשים פטורות בהן. אבל מביא בשם ר"ת דנשים חייבות בשניהם, משום "שאף הן היו באותו הנס", (של המן) היינו שיסוד החיוב של לחם משנה הוא משום נס המן, ולכן כמו שנשים חייבות בנר חנוכה, מטעם שאף הן היו באותו הנס, ה"נ חייבות בלחם משנה וג' סעודות. הר"ן עצמו כתב שאין צורך לטעמו של ר"ת, משום שבכל מעשה שבת איש ואשה שוין, כדילפינן (ברכות כב) מזכור ושמור, את שישנו בשמירה ישנו בזכירה, ובכלל זה הוי כל חיובי שבת.

הוכחת המהרי"ל מר"ת שחיוב ג' סעודות אינו אלא מדרבנן

המהרי"ל (שו"ת סימן צד) נשאל היכא שחל ערב יו"ט להיות בשבת, האם מותר לאכול פת לסעודה שלישית אחרי מנחה קטנה, השואל רצה לומר שג' סעודות לידחי תיאבון דרבנן, וכתב לו מהרי"ל ודע דג' סעודות נמי דרבנן וקראי דג' היום אסמכתא בעלמא, וראיה מדפסק ר"ת דנשים חייבות בג' סעודות שאף הן היו באותו הנס, והך סברא לא מהני אלא למצוה דרבנן, כגון מגילה וחנוכה וד' כוסות, דאל"כ מצוה וסוכה נמי נילף מהאי טעמא כדפירש התוס' (פסחים קה, ב), היינו ממה שהק' (שם) למה לי היקשא דכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצוה, תיפוק ליה מטעם שהן היו באותו הנס, ותי' שהאי טעמא לא שייך אלא במצוה דרבנן כגון ד' כוסות, מקרא מגילה ונר חנוכה.

הרי לן דעת המהרי"ל שאין חיוב לחם משנה אלא מדרבנן, שהרי לפי ר"ת נשים חייבות בג' סעודות ובלחם משנה מטעם שאף הן היו באותו הנס, אז כמו שהוכיח מהרי"ל שחיוב סעודה אינו אלא מדרבנן, ה"נ יש להוכיח לגבי חיוב לחם משנה.

המ"ב (סימן רעא, ז) כתב שהסכימו האחרונים שכשאין לו פת מוטב שיקנה לו פת ויקדש עליו, דהא חייב לאכול

פת בלילה וכן למחר ביום השבת. וכתב השער הצינן (ס"ק יא) שמה שכתב שם הט"ז דלחם משנה הוא דאורייתא, דעת המגן אברהם אינו כן, וכמו שכתבו התוספות שבת והפרי מגדים.

הדביק פת בתנור

ועי"ע במגן אברהם (רנד, כג) על הא דאיתא התם שאם הדביק פת בתנור בשוגג, אם אין לו מה יאכל, מותר לו לרדות ממנו מזון שלש סעודות, ובתנורים שלנו שאין בהם רדייה, מותר להוציא יותר משלש סעודות בסכין או בשום דבר שיתחוב בו, וכתב המ"א שאם יש לו פת אחר מזון ג' סעודות אסור להציל, אף על גב דצריך לכל סעודה ככר שלם ולחם משנה, מ"מ אינה חובה כל כך ועס'י של"ד ס"א.

[ב]

חיוב לחם משנה ביו"ט

האם ירד מן ביו"ט

בתשובות רב נטרונאי גאון (או"ח סי' קנט) מובא ששאלו מקמי רב נטרונאי, האם ביו"ט צריכין לבצוע על שתי ככרות, או לא. והשיב היו יודעים שצריכין אנו לבצוע על שתי ככרות ביום טוב, כדרך שצריכין אנו לבצוע בשבת, מה טעם, מפני שבשבת עצמה לא נתחייבו ישראל לבצוע על שתי ככרות אלא משום מן, שכיון שלא ירד מן בשבת הוזהרו ישראל ללקוט לחם משנה, ובימים טובים נמי, כיון שלא ירד מן כשבת, חייבין אנו לבצוע על שתי ככרות כשבת.

ומנין שלא ירד מן בימים טובים, שכך שנו חכמים (מכילתא ויסע) ששת ימים תלקטוהו, ר' יהושע אומר למדנו שלא היה יורד מן בשבת, ביו"ט מנין, תלמוד לומר שבת לא יהיה בו וכו'.

מה דפשיטא ליה להרב נטרונאי גאון שהמן לא ירד ביו"ט, מספקא ליה לתוספות (ביצה ב, ב) וז"ל תימה דכאן משמע שהמן לא היה יורד ביו"ט, כדפירש רש"י הששי הראוי להכנה וזהו בחול, והא אמר ויברך ויקדש, ברכו במן וקדשו במן, שבשבת לא היה יורד מן אבל ביו"ט היה יורד, וי"ל דמדרשים חלוקין כדאיתא במדרש (מכילתא פ' בשלח) שבת לא יהיה (שמות טז), לרבות יום הכפורים, לא יהיה בו לרבות יו"ט שלא היה יורד בהן מן. ועי"ל דאפילו היה יורד ביו"ט מ"מ ביו"ט שחל להיות בע"ש לא היה יורד, מדכתיב קרא בו ביום הששי ולא כתיב ששי משמע הששי המיוחד שהוא ראוי להכנה, ולא בששי שהוא יום טוב.

ועי' בתוס' למסכת פסחים (קטז, א) שהק' מזה שאנו מתפללים ב"אתה קדשת" וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים, ואמר (מכילתא פרשת בשלח) במן ברכו, במן קדשו, וביו"ט לא מתפללים ככה, משמע שירד המן ביו"ט.

כמה מצות צריכים ליל פסח

עוד כתב שם שמשו"ה צריך שלש מצות בליל פסח, כדי לקיים מצות לחם משנה, משום דגם ביו"ט יש חיוב של לחם משנה. ועי"ש שמוכיח כדבריו מההיא דמס' ברכות (לט, ב) דבתחילה מביא מימרא דרב פפא שהכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע, מאי טעמא (דברים ט"ז) לחם עני כתיב. ומיד אח"כ מביא מימרא דרבי אבא שבשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות. וקשה שהרי עיקר מילתיה דר' חייא בר אבא הוא בפרק כל כתבי (שבת קיז, ב) אז למה הובא כאן, אלא להכי מייתי התם אחר פסח לומר שצריך שם מצה שלישית משום לחם משנה, וחייב לבצוע על שתי ככרות בין בשבת בין ביו"ט. והביא ג"כ פסק של רב אלפס דצריך לבצוע על שתי ככרות ביום טוב.

אבל בדברי הרמב"ם מבואר שאפילו אם נסבור שיש חיוב לחם משנה ביו"ט עדיין אין צריך שלש מצות בליל פסח. וז"ל רמב"ם (חמץ ומצה ח, ו) ואחר כך מברך על נטילת ידים ונוטל ידיו שניה, שהרי הסיה דעתו בשעת קריאת ההגדה, ולוקח שני ריקין חולק אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם ומברך המוציא לחם מן הארץ, ומפני מה אינו מברך על שתי ככרות כשאר ימים טובים, משום שנאמר (דברים ט"ז) לחם עוני מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה.

ועי' בפ' רבינו מנוח שמוכיח מדברי הרמב"ם שיש חיוב לחם משנה ביו"ט ובכל זאת כתב שבלייל פסח לא צריך לחם משנה משום שנאמר "לחם עוני".

מלאכות הקשורות ללקיטת המן

עי' בספר משנת חיים שר"ל שהשאלה האם ירד מן ביו"ט, תלוי במחלוקת האחרונים איזה מלאכה היה קשור ללקיטת המן, שבגללו לא ירד המן בשבת.

בפשטות האיסור הוא הוצאה מרשות לרשות, וכן משמע בסוגיא דעירובין (יז, ב) שהיה ה"א שכוונת הפסוק "אל יצא איש ממקומו" הוא "אל יוציא", דהיינו שאסור ללקוט המן בשבת משום מלאכת הוצאה. אבל עי' בפירוש

הספורנו עה"ת (בפרשתינו), שהחלול שבת היה בזה שהיו עוקרים דבר ממקום גדולו, כאמרם ז"ל האי מאן דתלש כשותא מהזמי והיגי חייב משום תולש (שבת קז, ב).

בעיקר דברי הספורנו נראה לומר שאין כוונתו לומר שהמן גדל ויונק מהקרקע, אלא שגדר מלאכת תולש הוא שעוקר דבר ממקום גידולו, דהיינו אפילו אם אינו יונק משם חייב הואיל וכאן הוא מקום שגודל. ועי' היטב בדברי הרשב"ם (בב"ב סו, א) וז"ל הרודה דבש כשהיא במקומה, דהיינו מקום גידולו של דבש, חייב חטאת כתולש מן הקרקע, ונר' כוונתו דגם שם אין הדבש יונק מהכוורת אלא שזה מקום גידולו ולכן חייב. וע"ע לשון הר"מ (פ"ח מהל' שבת הל' ג) וז"ל לפיכך צרור שעלו בו עשבים וכשות שעלה בסנה התולש מהן חייב שזה הוא מקום גידולו, משמע כנ"ל, שאינו תלוי בפסיקת יניקה אלא בעוקר ממקום גידולו.

גידולי קרקע

כ' התרומת הדשן (סי' עו) דאינו חייב על מלאכת טוחן אלא בדבר שנחשב גידולי קרקע, שטוחן במשכן היה בסממנין וכולם היו גדולי קרקע. והק' עליו בס' נשמת אדם הל' שבת (כלל יז, ב) א"כ מבשל נמי אינו חייב אלא בגידולי קרקע שהרי בישול במשכן היה ג"כ רק בדברים שהם גידולי קרקע. והיתכן שהמבשל בשר בשבת פטור, וכבר כתבו התוס' (שבת עג, ב) דבעל חיים לא נחשבים גידולי קרקע. ועי' בס' כלי חמדה שהתירוץ הוא פשוט שהרי בשלו החלזון, א"כ חייב גם אם אינו גידולי קרקע. אבל עי' בס' אגלי טל (מלאכת אופה אות לה) שמביא מקורות שהתכלת הביאו אתם ממצרים, א"כ לא היה בישול של חלזון במשכן.

ועי' אגלי טל שרוצה ליישב קושיית הנ"א, דאפשר ללמוד בישול מה"מן" שכתוב "את אשר תבשלו בשלו" (לפני שבת), הרי לן שאסור להם לבשל בשבת, ו"מן" אינו גידולי קרקע. ועי' בשו"ת אבני נזר (סי' קל) שהשיגו עליו מדברי הספורנו (הנ"ל), שכ' שחייב על לקיטת המן משום עוקר דבר מגידולו, הרי לן שנחשב גידולי קרקע. ותי' שהוא לא אחראי על דברי הספורנו התמוהים. ובפרט שבגמרא (עירובין יז, ב) דרשו אל יצא איש ממקומו, לצאת בכלי ללקט המן משמע שלקיטה עצמה אינה מלאכה. (ועי' בספורנו שמביא הגמ', ומשמע שסובר שחייב משום שניהם, ואכמ"ל.)

אבל לפי ההגדרה הנ"ל שאין כוונת הספורנו לומר שהמן ינק וגדל מן הארץ, אלא שזה "מקום גידולו", אינו קשה קושיית האבני נזר, ודו"ק.

מעמר

יש עוד מהלך, והוא במשך חכמה (שמות טז, כח) עה"פ "עד אנה מאנתם", דהנה בפרק ר' עקיבא בשבת (פז, ב) סבר ר' אחא בר יעקב דעל הוצאה לא איפקוד, וקרא ד"אל יצא" נכתב לאחר מתן תורה. בכל זאת אומר המשך חכמה שיכול להיות דהמעשה היה בשבת הראשונה, וקרא ד"עד אנה מאנתם" נאמר תיכף, משום דהלכו לקבל המן, והיה עימור דהוי מלאכה גמורה, רק תלוי בפלוגתא (שבת עג, ב) אם יש עימור שלא בגידולי קרקע. ולפי"ז בנוגע ליו"ט י"ל שתלוי בכל הנ"ל שאם הבעיא בלקיטת המן הוא הוצאה מרשות לרשות, אז אינו נוגע ביו"ט, א"כ אין שום סיבה שהמן לא ירד ביו"ט, אבל אם ישנו משום עוקר דבר מגידולו או מעמר, אז גם ביו"ט אסור, א"כ מובן למה לא ירד ביו"ט.

[ג]

איזה פת

לחם משנה בפת הבא בכיסנין

המג"א (סימן רפ) מביא קושיית ברכת הזבח שמצינו לחכמים ראשונים שהיו אוכלין חוליהן על טהרת הקודש, א"כ מה היו אוכלין בשבת, דע"כ היו טבולי יום אחר התשמיש (דעונת ת"ח הוא משבת לשבת) וטבול יום הוא שני. ותי' המג"א דלא קשה מידי, דעיקר הכוונה באכילת חוליהן על טהרת הקודש להרגיל עצמו לאכול קדשים בטהרה, ובימי טומאתן אכלו חוליהן גרידא, דאותו זמן לא אכלו קדשים, עוד תי' ד"ל שאכלו פת שלא הוכשר (לקבל טומאה), ושתו מים מן המעיין, כמ"ש בשל"ה לעשות בעשרת ימי התשובה.

ועי' במחצית השקל (סי' רעד, א) שמוכיח מכאן שאפשר לצאת ידי חובת לחם משנה בפת הבא בכיסנין, שאם אכלו פת שלא הוכשר לקבל טומאה, ע"כ שנילוש במי פירות. והטעם כתב בספר תוספת שבת משום דקי"ל (או"ח קסה, ו) שאם קבע עליו סעודה חיה לברך ברכת המזון, א"כ ע"כ שיש עליו שם פת, א"כ שפיר יוצא יד"ח לה"מ. וי"ל בנוסח אחר שעכ"פ כשאוכלין הפת הבא בכיסנין בתורת סעודה, אז בוודאי נחשב לפת.

אבל מדברי הט"ז (קסח ס"ק ז) משמע שאינו יוצא ידי"ח לחם משנה בפת הבא בכיסנין, שהט"ז כתב שם, שאם יש בה הרבה דבש ומיעוט מים כו"ע מודים דהוה כסנין, וכן אם נילוש בחלב ומיעוט מים, אבל אם עושין עם מעט

חמאה או שומן, אף על פי שהטעם נרגש, הוי פת גמור. וע"כ יפה עושין שאופין בשבת שמ"לץ קו"כ ללחם משנה, כי אין שם רק מעט שומן. משמע דאם היה עליו דין פת הבא בכיסנין, לא היה יוצא בהם ידי חובת לח"מ.

לחם משנה ב"קידוש"

הרמ"א (או"ח רצ"א, ד) כתב שאם סועד הרבה פעמים בשבת, צריך לכל סעודה ב' ככרות, ולפחות לא יהיה לו בסעודה שלישית פחות מככר אחד שלם. ומסיק דמזה פשט המנהג להקל לבצוע בסעודה שלישית רק בככר א' שלם, אבל יש להחמיר ליקח שנים.

בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' יג) נשאל שלפי המ"א שגם פת הבא בכיסנין נחשב ללחם לענין לחם משנה, ולפי הרמ"א שחייב לבצוע על לחם משנה כל פעם שאוכל, א"כ אנשים העושים קידוש, וסועדים מיד מעשה אופה, יהיה אסור להם לאכול ולברך על בלתי שלימים. וכותב השואל דאפשר לומר דמאחר שסועדים בביתם, ומיד אחר הקידוש, הם יושבים לסעודת קבע, וסעודת פת כיסנין אינו נקרא קביעות, וא"כ אינו חשוב לחם, אבל אותם העושים קידוש בביהכ"נ אחר התפילה, כנהוג שאיזה בעל שמחה נותן קידוש לפני כל העדה, ומפסיקין הרבה עד שעת הסעודה, באופן שנחשב קביעות לענין לישב בסוכה, יהיה אסור לסעוד עליהם רק כשהם שלימים. מה שהשואל רצה לחלק בין היכא שעושה "קידוש" בביתו לבין היכא שעושה "קידוש" בביהכ"נ, אינו נראה לי שממ"נ אם מה שאוכל אחרי קידוש נחשב ל"סעודה" הואיל ויוצא בזה קידוש במקום "סעודה", א"כ אפילו בביתו נמי דסוף כל סוף אכילת פת הבא בכיסנין זה הוי סעודתו, וגם זה מחייב אכילה בסוכה.

אבל יתכן שאע"פ שכתב הרמ"א שכל פעם שסועד חייב בלח"מ אין זה אלא סעודה שיש בו קביעות, ולא סעודה של קידוש במקום "סעודה", שהרי יש שיטות שיוצא ידי חובת קידוש במקום סעודה גם ביון.

עוד יתכן שזה שמבואר במ"א שגם פת הבא בכיסנין נחשב לפת, זה אינו אלא היכא שבאמת קובע סעודתו עליו, וחייב לברך עליו המוציא וברכת המזון, שבזה מדובר במ"א, אבל היכא שמברך עליו בורא מיני מזונות ועל המחיה לא נחשב כלחם. וזה דלא כספר תוספת שבת (הנ"ל) שמפרש דברי המ"א שנחשב לפת, משום שאם היה קובע סעודתו עליו היה מברך המוציא וברכת המזון.

אבל עי' בקיצור שולחן ערוך (סימן עז) שכתב וז"ל ואפילו אוכל כמה סעודות צריך בכל סעודה שתי ככרות שלמות. וכן כשמקדש ביום בשחרית קודם הסעודה הקבועה ואוכל פת כיסנין, יש לקחת שתיים שלמות. ועי' במנ"י שם שמפלה בדברי הקיצור שו"ע, ומסיק שאינו חייב בלחם משנה.

מי שאין לו אלא ככר אחד

הנצי"ב בשו"ת משיב דבר (ח"א סי' כא) נשאל (מבנו) אודות המנהג שהיה בבית חותניו הגאון הגר"י מוולאזין זצ"ל, שהיכא שאחד מהמסובין בש"ק או ביום טוב התאחר, שנותנים לו שתי חתיכות ללחם משנה. והקשו החברים דזה לא חשיב לחם משנה, והביאו ראיה מהרא"ש שהצריך בליל פסח שלמים לבד הבצועה, ודחה אותם על נכון, דהא דהצריך הרא"ש שלמים אינו אלא מצוה מן המובחר לברך על השלם כמו בחול. אבל שאלו עוד דא"כ מי שיש לו א' שלם ראוי יותר לבצע על שני פרוסות לקיים לחם משנה, ולא כן מתבאר דעת רמ"א (סי' רצ"א), דז"ל ולפחות לא יהיה לו בסעודה שלישית פחות מככר אחד שלם. ותו יש להקשות מתוס' ברכות (לט, ב) וז"ל ומיהו בשבת נכון להחמיר ולברך קודם שיחתוך, שלא לבצוע קודם שתכלה הברכה, שאז לא יהיה לו לחם משנה. וכן מבואר בהגהת הרמ"א (סי' קסד, א) דבשבת לא יחתוך עד אחר הברכה, כדי שיהיו הככרות שלמות.

וכתב הנצי"ב שמאידך גיסא יש להביא ראיה מדעת הרי"ף להיפך, דאם איתא דבצועות לא מקרי לחם משנה, היאך יוצא בפסח ידי לחם משנה לדעתו דלא מצריך אלא שתי מצות, וחדא הלא היא פרוסה. אבל עי"ש שדוחה הראיה משום שלשון הרי"ף ז"ל הוא "דאתא לחם עוני וגרעא לפלגא דחדא, הלכך בצעינן על חדא ופלגא" משמע דהטעם דהאי קרא מפיק מהאי קרא. (אבל בסוף חזר בו מדחייתו) וכן הוא באמת לשון הר"מ שהזכרנו לעיל.

ועי"ש שמאריך לברר הדין, ומסיק שתלוי איך הככר בא לפניו, שאם כשבא לפניו היה כבר חתוך יש עליו שם לחם, אבל אם היה שלם והוא חותכו עכשיו, אין עליו דין לחם. ובזה מסביר למה בפסח חותכין את המצה לפני הסעודה כדי, שכשנגיע לסעודה כבר הוי פרוסה, ויהיה עליו שם לחם בשביל לחם משנה. אבל צ"ע שלכאורה זה שתלוי איך שבא לפניו רק נוגע שיקרא לחם משנה, משום שאם יחתכו עכשיו לא נחשב לשנים משום שלפי שנייה ראה את זה כאחד, אבל עכ"פ ידי "אחת" לא יצאנו, א"כ אם יפרוס המצה אח"כ עדיין יהיה לו לחם משנה.

[ד]

גדר חיוב לחם משנה

מנהג חסידים

כידוע נוהגים בהרבה קהילות חסידיות, שבעה"ב מברך על הלח"מ ומחלק פרוסות לכל המסובין, ואז כולם חוזרים ומברכין. ולכאורה הוא מנהג תמוה, שאם מכוונין לצאת ידי"ח בברכת בעה"ב, א"כ מה שמברכין שוב הוי ברכה

לבטלה, ואם נאמר שאין מכוונין לצאת בברכתו אז אין ברכתם על לחם משנה, אלא על הפרוסה שהביא להם בעה"ב.

והראו לי שבא"א (מבוטשאטש סי' רעד) כתב שעיקר הוא הבציעה על שתי ככרות, (כדאיתא בגמ' בשבת חייב לבצוע וכו') וזה יוצאים ע"י בציעת בעה"ב מדין שליחות. ומוסיף וגם ששומעין הברכה מבעה"ב, וצ"ע מה מוסיף בזה, שאם מכוונים לא לצאת א"כ מה בכך ששומעין הברכה ממנו.

אבל כבר העירו ממש"כ רש"י (שבת קיז, ב) ד"ה לבצוע - ברכת המוציא, מבואר בדבריו שעיקר החיוב הוא הברכה על שתי ככרות ולא עצם הבציעה, א"כ בפשטות צריך לצאת ידי"ה בברכת בעה"ב. וכדי ליישב מנהג החסידים שמעתי מהגר"א ווייס שליט"א שר"ל שעיקר הוא האכילה מהלחם משנה, ולכן לא איכפת לי שכל אחד מברך לעצמו, אבל מרש"י לא משמע כן.

מי שמקפיד על "ישן"

כשהייתי בחור צעיר, היה בישיבה בחור אחד שהקפיד על "ישן", והיה אופה פת לשבת אבל לא היה מספיק לו ללחם משנה לכל הסעודות. וזכור לי שהיה יוצא בברכת הבצוע, אבל היה אוכל מלחם שלו, ובדרך זה היה יוצא ידי"ה לחם משנה, אע"פ שלא טעם מלחם של הבצוע. וזה מצב הפוך ממנהג החסידים, אבל לכאורה הוא מיוסד על דברי רש"י הנ"ל, שהעיקר הוא הברכה.

ועי' במשנ"ב (סימן קסז ס"ק פג) שכתב דאם אין לפני כל אחד מהמסובין לחם משנה הרי הם צריכים לסמוך על הבצוע שיש לפניו לחם משנה, ולטעום מאותו לחם ואינם רשאים לטעום קודם לו.

הבאנו דברי הגר"א ווייס שליט"א ליישב מנהג החסידים שמברכים על פרוסת הלחם שבעה"ב נתן להם, שהעיקר הוא לאכול מלחם המשנה, ואני שלחתי לו מכתב שלדבריו הוא מיקל יותר מהנהגת רבי איצילע, שאם כל החיוב הוא לאכול מהלחם משנה אז מי שמגיע מאוחר לסעודת שבת אינו צריך לבצוע על שני ככרות אלא יאכל מהלחם משנה אם נשאר ויכול לברך על פרוסה אחד אם נשאר מהלחם משנה.